

TIMÁR ANDREA
Billy Budd dadogása

Hannah Arendt, Eve Sedgwick és Adriana Cavarero¹

timar.andrea@btk.elte.hu
ORCID: 0000-0002-1983-1790

HELIKON

Billy Budd's Stutter: Hannah Arendt, Eve Sedgwick and Adriana Cavarero

Abstract

The paper establishes a conversation between the writings of Hannah Arendt (1906–1975), Eve Sedgwick (1950–2009) and Adriana Cavarero (1947–). Its starting point is Arendt's analysis of Herman Melville's novella *Billy Budd* (1891), in *On the Revolution* (1963). Here, Arendt expresses her views against compassion and contagious emotions, and argues for a disinterested political judgment modeled on Kant's aesthetic judgment. Secondly, the paper outlines Eve Sedgwick's analysis of *Billy Budd*, a paradigmatic text of queer studies, which focuses on homoerotic desires circulating among the characters. The third part is inspired by the work of Adriana Cavarero. Cavarero, while drawing on Arendt's theory of relationality, Judith Butler's theory of corporeal vulnerability, Emmanuel Levinas's distinction between the „saying” and „the said”, and his concept of „responsibility”, equally offers a critique of Arendt's political theory.

Keywords: Cavarero, Arendt, Sedgwick, compassion, queer, studies, relationality

¹ A tanulmány hosszabb változatát lásd Andrea TIMÁR, „Critiques of Violence: Arendt, Sedgwick, and Cavarero: Respond to Billy Budd's Stutter”, *Critical Horizons* 24, 2. sz. (2023): 164–179, <https://doi.org/10.1080/14409917.2023.2233112>.

Hannah Arendtet nem elsősorban feminista filozófusnak tekintik, noha az ő írásai is olvashatók a genderszemponatok tükrében. A nőkérdéssel szemben távolságtartó, számára a női lét – akárcsak a zsidóság – olyan meghatározottság, amelynek nem lehet relevanciája a szabadság politikai terében.² Az esszenciális identitás Arendt számára börtön, az előre meghatározottság tere, amely nem hagy utat a véletlennek, a változásnak, a szingularitásnak. Arendt szövegei ugyanakkor olvashatók az identitás nem esszencialista felfogásának lenyomataként is. Miként erre Bonnie Honig szintén rámutat, Arendt számára az identitás, bár születéskor meghatározott, nem meghatározó, hanem performatív. Arendt szerint az unikálisan emberi élet a politikai térben, az emberi kapcsolatok hálójában születik meg, ahol az ember tettei és beszéde által szabadon határozza meg önmagát.³ Mint látni fogjuk, az emberi létezés alapvető relationalitásának gondolata máig meghatározó a feminista filozófia számára,⁴ miközben az, hogy az artikulált beszéd az unikálisan emberi letéteményese, az arendti filozófia egyik vakfoltjának tekinthető.

Az alábbiakban három filozófusnő, Hannah Arendt (1906–1975), Eve Sedgwick (1950–2009) és Adriana Cavarero (sz. 1947) írásairól lesz szó. Kiindulópontom Arendt *A forradalomról* (1963) című műve, s ezen belül Herman Melville *Billy Budd* (1891) című kisregényének Arendt-féle elemzése. A filozófusnő e művében fejti ki a részvétellel, a ragályos érzelmekkel és az absztrakt jóval *szembeni* nézeteit, és köztudottan egy érdektelen, képviselői gondolkodáson alapuló politikai ítéltetés mellett érvel, amelynek Kant esztétikai ítélete a modellje.⁵ Arendt után Eve Sedgwick *Billy Budd*-elemzését vázoló fel, amely a „queer studies” paradigmátikus szövege, és elsősorban a szereplők között keringő homoerotikus vágyakra koncentrál. Ugyanakkor lehetséges válasznak is tekinthető Arendt Kant inspirálta elemzésére, hiszen éppen a hajlam, az elhajlás (az inklináció) politikailag felszabadító erejét helyezi a közép-

² Vö. „Zsidónak, nőnek lenni számomra életem vitathatatlan tényeihez tartozik [...] ami adatott, és nem pedig amit létrehoztam.” Hannah ARENDT, *Jewish Writings*, szerk. Jerome KOHN és Ron H. FELDMAN (New York: Schocken Books, 2007), 466.

³ Hannah ARENDT, „A kapcsolati háló és a lejátszódó történetek: Részlet *Az emberi állapotról*”, ford. PÁLYI Márk, *Holmi* 26, 5. sz. (2014): 552–556.

⁴ Lásd erről a jelen *Helikon*-számban Széplaky Gerda írását, aki a relationalitást a nem emberi állatokra is kiterjeszti.

⁵ Lásd erről magyarul többek között: DEMETER M. Attila, „Politikailag gondolkodni, történelmileg látni: Hannah Arendt a politikai gondolkodás módszeréről”, *Kommentár* 2 (2020): 29–41; KOVÁCS Gábor, „Arendt és az emberi állapot”, *Liget* 33, 6. sz. (2020): 93–143; OLAY Csaba, „Arendt Kant-értelmezése”, *Világosság* 45, 10–12. sz. (2004): 149–155; TIMÁR Andrea, „Az együttérzés ellen: Hannah Arendt poétikája”, *COGNITO – Kognitív Kultúraelméleti Közlemények* 1, 1. sz. (2022): 117–131, <https://doi.org/10.14232/ncognito/2022.1.117-131>.

pontba. Azt állítja, hogy a patriarchális nyugati filozófia – és ebből a szempontból Arendté is idetartozik – „másikja”, vagyis mindaz, amit rendre elutasít, éppen a femininnek tekintett szentimentalizmus, az érzékenység, az elhajlás vagy a hajlam. Azonban Sedgwick szerint ezeknek is fontos, felszabadító erejük van.⁶ A harmadik olvasatot Adriana Cavarero munkássága inspirálja, különösképpen *Inclinations: A Critique of Rectitude* (2016), *For More than One Voice: Toward a Philosophy of Vocal Expression* (2005), valamint *Relating Narratives: Storytelling and Selfhood* (2000) című művei. Cavarero nem ír a *Billy Budd*-ről, de miközben kritikával illeti a *homo erectus*, vagyis a felegyenesedett, autonóm individuum képzete körül kibontakozó felvilágosult nyugati filozófiát, Hannah Arendt relacionalitás-elméletéből, valamint Judith Butler és Emmanuel Lévinas filozófiájából is sokat merít. Ugyanakkor az emberi egyediséget mindig egy másik, egy *hozzátartozó* általi retrospektív elbeszélésen keresztül gondolja megmutathatónak és megőrizhetőnek.⁷

A *Billy Budd*⁸ című kisregény egy lázadással fenyegető hadihajón játszódik a 19. században. Három főszereplője van. Az egyik Billy, a „Szépfíú”, aki Arendt értelmezésében az ártatlanságot és az abszolút jóságot testesíti meg. Egyetlen hibája, hogy dadog. A másik főszereplő Claggart, a strázsamester, aki Arendt szerint a „természetes gonoszságot” jelképezi. A konfliktus akkor keletkezik, amikor Claggart – ismeretlen okból – megrágalmazza Billyt; azt állítja, hogy Billy titokban lázadást szervez a hajón. A harmadik főszereplő Vere kapitány, aki Arendt olvasatában a „politikai Erény” képviselője.⁹ A kapitány Claggart vádja, pontosabban rágalma hallatán Billyt és Claggartot is magához rendeli a kabinjába. Az ártatlan Billyt a rágalom annyira megdöbenti, hogy képtelen válaszolni, dadogni kezd. Majd frusztrációjában, hogy nem tudja kifejezni magát, halálos ütést mér Claggarra. Vere kapitány tisztában van Billy ártatlanságával, ennek ellenére mégis halálra ítéli.

⁶ Erről lásd még a jelen *Helikon*-számban: TIMÁR Eszter, „Affektus és Klein a feminista elméletben...” című tanulmányát, valamint Sara AHMED, *Queer Phenomenology: Orientations, Objects, Others* (Durham: Duke University Press, 2006), <https://doi.org/10.1515/9780822388074>.

⁷ Erről lásd a jelen *Helikon*-számban: SÁPY Dóra, „Adriana Cavarero: Arendtől a poszturális etikáig”; GYURIS Kata, „Sebezhetőség és dekolonizáció: a diszkurzív keretek újragondolása Judith Butlertől Maria Lugonesig”; valamint TIMÁR Andrea, „Biopolitika és narrativitás a Covid-19 pandémiában: Foucault, Butler, Arendt, Cavarero és az embernemadat.hu oldal”, *Helikon* 68, 1. sz. (2022): 56–67.

⁸ Herman MELVILLE, *Billy Budd*, ford. SZÁSZ Imre (Budapest: Scolar Kiadó, 2008).

⁹ Erről lásd ebben a *Helikon*-számban: Chantal MOUFFE, „Mi az agonisztikus politika?”, ford. BODROGHI Csilla.

Arendt Melville *Billy Budd*-ját a francia forradalmat kritikával illető *A forradalom*¹⁰ című művében elemzi. Számára Billy halálos ütése a beszédet, a dialógust helyettesítő erőszak, amely a francia forradalmi terror allegóriája. Arendtet Walter Benjamin erőszak-kritikája is inspirálja, amikor azt állítja, hogy a néma erőszak – bármi legyen is a kiváltó oka – kívül esik a politikai szférán, amely a beszéddel együtt létező tettek nyilvános tereként értett emberi kapcsolatok hálója. *Az emberi állapotban* így fogalmazza meg a beszéd politikailag performatív erejét, a politikai közösségre gyakorolt hatását: „A »ki« fölfedése a beszéden keresztül és egy új kezdet elindítása a cselekvés által mindig egy már létező hálóba kerül, ahol érezni lehet a közvetlen következményeit.”¹¹

Arendt szerint az embernek csak a beszéd és a tettek révén mutatkozik meg a szingularitása, az egyedisége, a másoktól való különbözősége, az, hogy „kicsoda” ő; s ebben különbözik az állatoktól is. Mint barátnőjének, Mary McCarthynek szóló levelében megfogalmazza: „Az ember nemcsak abban különbözik az állattól, hogy megválaszthatja, hogyan jelenik meg a nyilvánosságban [...], hanem a beszéd révén is.”¹² Az emberi természet, a biológiai szükségletek, a test szférája, ahonnan szerinte a néma erőszak is ered, önmagában ugyanis nem tenné lehetővé, hogy egymástól megkülönböztethetők legyünk.

Emlékezhetünk rá, hogy Arendt számára tehát éppen Billy ártatlanságának természetességéből következik tettének erőszakossága: dadogása, beszédképtelensége miatt marad kívül a politikai szféráján. Ebből a szempontból Arendt olvasatában Billy természetes ártatlansága és Claggart „természetes gonoszsága” egyaránt *nem* politikai, hiszen mindkettő a természethez köthető. Arendt velük szemben állítja példának Vere kapitányt, aki a politikai erényt (*political Virtue*) testesíti meg. A kapitány nem lágyul el a Billy iránti természetes együttérzésétől; Billy iránt érzett részvétét felülírják a közösség, a hajó egész legénységének érdekei. Arendt szerint ugyanis a politikai ítéletnek mindig a plurális közösség összes tagjának érdekeit kell képviselnie.¹³ Vere kapi-

¹⁰ Hannah ARENDT, *A forradalom*, ford. PAP Mária (Budapest: Európa Könyvkiadó, 1991).

¹¹ Lásd ARENDT, „A kapcsolati háló...”; SÁPY, „Adriana Cavarero...”; GYURIS, „Sebezhetőség és dekolonizáció...” című tanulmányait.

¹² Hannah ARENDT, szerk., *Between Friends: The Correspondence of Hannah Arendt and Mary McCarthy, 1949–1975* (New York: Harcourt Brace, 1995), 364.

¹³ Lásd „A politikai gondolkodás mindig »reprezentatív« jellegű. Ez azt jelenti, hogy úgy alkotunk »véleményt« egy adott politikai kérdésről, hogy megpróbáljuk a képzelet révén felidézni azoknak az álláspontját, »akik nincsenek jelen«, azaz önnön tudatunkban *képviseljük* őket [...]. Minél több ember álláspontja van jelen a tudatomban, miközben egy adott kérdésen elmélkedem, és minél jobban el tudom képzelni, hogy miként éreznék és gondolkodnék én az

tány felidézi, elképzeli a tengerészek véleményét az ítéletalkotás előtt, és ennek alapján dönt úgy, hogy a helyes politikai döntés az, ha kivégzi Billyt, és megelőzi, hogy a lázadásra hajlamos tengerészek úgy gondolják, egy gyilkosság büntetlenül maradhat. Van azonban egy ember, akinek a véleményét a kapitány nem vette figyelembe, és ez nyilvánvalóan Billy Budd – mint látni fogjuk, éppen ez, éppen ő mutathatja meg Arendt érvelésének vakfoltját.

Már most is jól látható, miféle kritikákkal illelhető Arendt feminista szempontból: a test és a természet kiszorítása a politikai szférából vagy az ítélet prioritása az érzelmekkel és eminens módon a részvétellel szemben nem kifejezetten a feminista filozófusokra jellemző. Ugyanakkor az a tény, hogy Arendt ilyen nagy hangsúlyt fektet a közösségre és a politikaira, amelynek az értelmét kizárólag az emberi kapcsolatok hálójában értelmezhető emberi létezésben látja, szembenállást is jelez azzal az androcentrikusabb filozófiával, amely a közösség helyett az individuumra, a mások és a mások képviselőjének imperatívusza helyett az önazonosságra és a személyes autonómiára helyezi a hangsúlyt. Többek között a közösségnek, a pluralitásnak és elsősorban a *relacionalitásnak* az egyénivel, az individualitással szemben prioritást élvező koncepciója az, ami a későbbi feminista filozófusokra is hatással volt.

Mielőtt azonban rátérnék Arendt kritikájára, felelevenítem egy másik értelmezését a történetnek, Eve Sedgwick paradigmatisque queer-olvasatát. Sedgwick saját értelmezésében elsősorban arra koncentrál, hogy Billy Buddot a novellában mindenki „Szépfűúnak” hívja, és hogy a hajón történeteket szerinte az elfojtott homoerotikus vágyak keringése generálja. Amellett érvel, hogy Claggartot valójában a Billy iránti homoerotikus vonzalom mozgatja, ám tagadja ezt a vonzalmat. Billy testét Sedgwick, akárcsak Arendt, a francia forradalommal kapcsolja össze, de nem az erőszaktól adódóan, hanem mert az egy vonzó, ám tiltott test, amely a rendet felforgató vágyakat generál. Sedgwick Vere kapitány ítéletét a homoerotikus vágyak kordában tartására tett kísérletként értelmezi, vagyis Arendttel összhangban ő is azt állítja, hogy Vere Billy megbüntetésével vet gátat a lázadásnak, a forradalomnak. Sedgwick ugyanakkor kritikával illeti a femininhez kapcsolt érzések, a részrehajlás elfojtását, és ebben határozottan eltért Arendttől. Arendt ugyanis mindenfajta szentimen-

---

ő helyükben, annál erőteljesebb lesz a reprezentatív gondolkodásra való képességem, s annál érvényesebb lesz végső következtetésem, véleményem.” Ford. DEMETER M. Attila, in DEMETER M. Attila, *Korunk politikai filozófiája* (Cluj Napoca: Pro Philosophia Egyetemi Műhely Kiadó, 2018). Demeter fordítása a következő szöveg alapján készült: Hannah ARENDT, *Between Past and Future: Eight exercises in Political Thought* (New York: Penguin Books, 1968), 241.

talizmust elvet – az irodalmi szentimentalizmust is –, azt állítva, hogy az érzelmesség menekülés a politikai valóság elől.¹⁴

ADRIANA CAVARERO: FELELŐSSÉG/FELELET, ODAHAJLÁS

Adriana Cavarero szerint a felvilágosult nyugati filozófia többek között Kant nyomán az embert biológiai értelemben a kezeivel szabadon gesztikuláló, előrettekintő *homo erectus*ként, morális értelemben pedig autonómként és önazonos individuumként határozta meg. Ez a meghatározás Cavarero szerint kiszorította az „inklinációt”, vagyis a hajlamot, a lehajlást, az elhajlást vagy a hajlékonyságot mint kevésbé vagy nem egészen emberit, és ezzel együtt mintegy kivetette magából az ember azon interszjektív, reacionális dimenzióit is, amelyek a gondoskodásban, az ölelésben, a szenvedélyben, a sebezhetőségben és a kiszolgáltatott iránti odaadásban mutatkoznak meg.¹⁵ Az „inklinációt” és a relationalitást tehát nem gyengességként, hanem – éppen ellenkezőleg – olyan emberi állapotként mutatja meg, amelyben mindannyian osztozunk, sőt osztoznunk kell.

Billy dadogását Arendt némaságként értelmezi, és ezzel Billyt rögtön kívül helyezi a politikain, vagyis tulajdonképpen azon, ami Arendt számára az unikálisan emberi életet jelenti. Pedig igenis vannak olyan emberek, akik nem tudnak beszélni, mert akár fiziológiai, akár társadalmi vagy politikai okokból nem képesek rá. Arendt elemzését olvasva tehát joggal lehet az az érzésünk, hogy igazságtalanság történt, és hogy az erőszaknak nem kellett volna eszkalálódnia, sőt, hogy az erőszaknak (a gyilkosságnak, majd Billy kivégzésének) meg sem kellett volna történnie.

Adriana Cavarero nyomán most egy olyan olvasatot ajánlanék, amely nem ért egyet a kapitány ítéletével – Billy büntetését illetően nem tekinti a politikai közösség fennmaradását szolgáló, szükséges rossznak –, ugyanakkor nem is lágyul el, nem a Billy iránti részrehajlás vagy éppen a gyilkosság megbocsátása mellett teszi le a voksát. Sokkal inkább *megelőzi vagy megakadályozza* az erőszakot, ahelyett, hogy az erőszakos ítélet, vagyis a kivégzés révén továbbgörgetné azt, vagy éppen a megbocsátás révén elismerné a létjogosultságát.

¹⁴ Lásd erről: Andrea TIMÁR, „Against Compassion: Post-traumatic Stories in Arendt, Benjamin, Melville, and Coleridge”, *Arendt Studies* 6 (2022): 223–246, <https://doi.org/10.5840/arendtstudies202211444>.

¹⁵ Lásd ebben a *Helikon*-számban: SÁPY, „Adriana Cavarero...”.

Hogy megértsük Cavarero filozófiájának alapjait, vissza kell térnünk Arendt-hez, elsősorban Arendt-nek a „ki és mi” közti híres különbségtételéhez. Arendt így ír: „Minden meghatározás az ember *milyenségéről*, vagyis minőségeiről szól, amiben föltehetően osztozik más élőlényekkel, miközben sajátos különbségét azzal lehetne leírni, »kicsoda« ő.”¹⁶ A „kicsodaság” az, amiben az ember egyedisége, sajátos volta, másoktól való különbözősége megmutatkozik. Cavarero szintén különválasztja a „mi”-t a „ki”-től, és ezzel együtt – pontosabban ezzel párhuzamosan – a lévinasi „mondás” és a „mondott” közötti különbséget is feleleveníti. A „mondás” a „kinék”, a „kicsodának”, a „mondott” a „minek”, a „micsodának” felel meg: azt, hogy „mi” az ember, az azonoság szabálya diktálja, míg a „kiséget” a különbözőségé. Cavarero magát a „mondást” az emberi hanghoz, a „mondottat” pedig az artikulált beszédhez, a jelentéshez köti. A *For More than One Voice: Toward a Philosophy of Vocal Expression* című könyvében kifejti, hogy a nyugati filozófia túlságosan is a beszédre mint jelentésre helyezi a hangsúlyt, és így kiveti magából a hangot, amely a testhez kötődik, pontosabban a torokhoz, a hangszálakhoz, a tüdőhöz. Márpedig szerinte éppen a „megtestesült hang”, valamint „a jelentés *szándéka*” teszi az emberi egyedet egyedivé. Azt ugyanis, hogy *mit* mondok, a mondottat más is reprodukálhatja, a jelentés maga megismételhető. Az emberi hang, maga a mondás, a hanghoz kötődő kicsodaság azonban szinguláris.

Cavarero itt természetesen Kristevához és a szemiotikus anyai kórához is visszanyúlik,¹⁷ amely egyben a sírás helye is, vagyis a jelentés nélküli kommunikációé, azé a vágyé, hogy a másik hajoljon oda, halljon meg, ismerje fel és el az iránta támasztott igényemet. A kicsodaságnak a szinguláris hangban való megmutatása és megmutatkozása a testen keresztül így az ember primer sebezhetőségét is felfedi. És ezzel el is jutunk Cavarero gondolkodásának egy másik nagyon fontos eleméhez, mégpedig a relationalitáshoz. Az unikális, szingulárisan egyedi személy ugyanis csak a másikkal, a plurális és unikális másokkal való relációban létezik. Szemben az androcentrikus nyugati filozófia *homo erectus*-ával, az autonóm individuummal, aki egyenesen áll, előrenéz és szabadon használja a kezeit, a relációban létező ember a másik felé hajlik, akár segélykérően, akár odaadóan, akár gondoskodással, miközben a kezei nem szabadok, hanem segítenek vagy segítséget kérnek. Cavarero Judith But-

¹⁶ Lásd ARENDT, „A kapcsolati háló...”, ford. PÁLYI Márk, *Holmi*, hozzáférés: 2023.09.26, <https://www.holmi.org/2014/05/a-kapcsolati-halo-es-a-lejatszodo-tortenetek-palyi-mark-forditasa>.

¹⁷ Lásd erről a jelen *Helikon*-számban: RADVÁNSZKY Anikó, „»Az anyai terület visszavétele«: Nő(iség), jelölődés és tér összefüggései Julia Kristevánál” című tanulmányát.

lerrel együtt tehát az ember másoknak való *kitettséget* hangsúlyozza, amely kiválthat erőszakot¹⁸ éppúgy, mint gondoskodást. A felelet és a felelősség elsődlegessége azonban Lévinas hatását mutatja.

Cavarero könyvének utolsó fejezetében Primo Levit idézi. Levi leírja, hogy a felszabadulás után a táborban feltűnt egy Hurbinek nevű, három év körüli kisfiú, aki állandóan ugyanazt a hangsort ismételte, amelyet senki nem értett és nem értett meg, mert valamilyen ismeretlen nyelven szólt. Mégis lehetett tudni, hogy beszélni szeretne, hogy van valami, amit mondani akar. Lehet, hogy kenyeret kért? Vagy szomjas volt? Vagy keresett valakit vagy valamit? Nem értették. Mégis volt egy tizenöt éves, életerős magyar fiatalember, Henek, aki a szárnyai alá vette, gondoskodni kezdett róla, odahajolt hozzá, és megpróbált segíteni rajta: takarót, élelmet, italt vitt neki. Annak ellenére, hogy a segélykérő érthetetlen hangokat adott ki, hogy nem tudott mások számára érthetően beszélni, a fiatalember felelt neki, gondoskodott róla. Cavarero szerint tehát nem a beszéd, a mondott, a jelentés, hanem maga a mondás, az egyedi hang, a jelentés iránti szándék az, ami unikálisan emberi, és ami felelős választ vár. Ez a felelősség ugyanakkor *nem* feltétlenül anyai. A felelősségnek nincs neme: bárki válaszolhat a sírásra, aki odahajol, aki elismeri, hogy a másik mondani akar valamit, és válaszra méltatja.

Itt szeretnék visszatérni a *Billy Budd*hoz. Cavarero alapján esetleg levonhatnánk azt a hibás következtetést, hogy ha a kapitány ideális politikai döntéshozó, akkor meg kellett volna bocsátania Billynek, ahelyett, hogy megbüntette volna. De láthatjuk, hogy Vere kapitány választása tulajdonképpen nem abban állt, hogy felmenti vagy kivégezteti Billyt, hagyja élni vagy megöli, ahogyan azt egy foucault-i elemzésben olvashatnánk. Mert amikor idáig jutunk a történetben, akkor már túl vagyunk azon a ponton, ahol megszülethet a jó politikai döntés. A *Billy Budd* narrátora így fogalmaz:

Claggart [...] röviden megismételte a vádat. [...] Billy első hallásra nem értette meg. Mikor megértette, arcának barnáspirosát mintha fehér lepra borította volna el. Úgy állt, mint akit megbéklyóztak és a száját felpeckelték [...] Beszélj, ember! – mondta Vere kapitány [...] Beszélj! Véd meg! E felszólítás azonban csak furcsa kézmozdulatokat és horgést csalt ki Billyből; [...] feszülő feje és egész teste görcsös és hasztalan igyekezetben dőlt előre, hogy engedelmességen a parancsnak, beszéljen és védje magát. [...] Nem kell sietned, fiam. Van időd, várj nyugod-

¹⁸ Lásd erről a jelen kötetben Sápy Dóra tanulmányát Cavarero *Horrorism* című műve kapcsán: SÁPY, „Adriana Cavarero...”.

tan. A szándékolt hatással ellentétben ezek az atyai hangú szavak kétségkívül Billy szívéig hatoltak, s a matrózt még hevesebb beszédbeli erőfeszítésre ösztönözték – ezek az erőfeszítések egy időre még fokozták nyelve bénulását, és olyan kifejezést idéztek arcára, hogy azt gyötrellem volt látni. A következő pillanatban gyorsan, mint az éjszaka elsütött ágyúból kilövellő lángnyelv, Billy jobb karja kivágódott, és Claggart a földre zuhant.¹⁹

Az idézetből jól látszik, hogy a hang, vagyis a hörgés és a furcsa kézmozdulatok ellentétben állnak a beszéddel, mintegy megakadályozzák azt. A jelentés, a kommunikáció vágya gátat vet a jelentésteli beszédnek: csak fokozza a nyelv bénultságát. Billyt megsebzí a hamis vád, a rágalom. Másképpen fogalmazva, Claggart ékesszólása, jelentéssel teli beszéde, a hazugság halálos sebet ejt, és ez váltja ki a védekezés vágyát, az artikulálatlan hangot, a segélykérést. Jól látszik tehát az is, hogy Arendt téved, amikor egyenlőségjelet tesz Billy és Claggart „természetessége” közé: Billy karaktere természetes módon ártatlan, infans, nem tud beszélni. Claggart azonban ékesszóló, és éppen a nyelv, az ékesszólás mint beszédaktus által ejt halálos sebet. Vagyis lehet, hogy gonoszsága „természetes”, de beszédette a politikai térre hat, itt fejt ki hatását a közösségre.

Vere kapitány azonban ahelyett, hogy Billy hangját, „mondását” (Lévinas) segélykérésneként, az igazságtalan rágalommal szembeni tehetetlen ellenállásként értelmezné, és odahajolna Billyhez, beszédet, jelentést akar kisajtolni Billyből, mintegy belekényszerítve őt a „mondott” szimbolikus rendjébe. Egy Cavarero-féle politikai tér azonban azt is lehetővé tenné, hogy az erkölcs ne álljon szemben a törvénnyel, az igazságérzet ne álljon szemben egy olyan politikai ítélettel, amely végső soron azt az erőszakot viszi tovább, amelynek elfojtására lenne hivatott. Egy cavarerói politikai térben a pusztá hang, a mondas, a kommunikáció vágya, szükséglete rögtön válaszra talál, és az artikulálatlan hangra az érdeklődő odahajlás, az odafordulás lenne a felelet. Ez a válasz pedig nem megbünteti és továbbgörgeti, hanem megelőzi az erőszakot, elejét veszi az erőszaknak. Másképpen fogalmazva, ha Vere kapitány, aki tudott Billy ártatlanságáról, nemcsak a beszédre (Claggart), majd annak hiányára (Billy), hanem az artikulálatlan, de emberi hangra, a hamis vád, a rágalom okozta seb manifesztációjára is felelősen válaszol, és Billyhez hajol, akkor minden erőszak megelőzhető lett volna: nem történik meg a gyilkosság, és a gyilkosság erőszakos büntetésére, a kivégzésre sem lett volna szükség.

¹⁹ MELVILLE, *Billy Budd*, 144.

Cavarero inklináció-etikája az irodalomkritikusok számára is érdekes. Cavarero – Arendt nyomán – azt állítja, hogy a másik történetének elbeszélése az, ami a másikat a „miből” „kivé” teheti.²⁰ Vagyis megmenti Arendtet Arendtől, hiszen Melville Billy történetének elbeszélésén keresztül nemcsak azt tárja föl, „mi” volt Billy, hogy mit tett és mit (nem) mondott, hanem elsősorban azt, hogy „ki volt ő”.

Ha tudni akarjuk, *kicsoda* (volt) valaki, ismernünk kell a történetét, aminek ő maga a hőse – másként fogalmazva az élettörténetét; minden más, amit tudunk róla, esetleges munkásságával együtt, amit maga mögött hagy, csupán arról árulkodik számunkra, *micsoda* (volt) ő.²¹

— HELIKON —

²⁰ Lásd TIMÁR, „Biopolitika és narrativitás...”.

²¹ ARENDT, „A kapcsolati háló...”.